



UZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

NIZOMIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT
PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

87.717.7

M24

MA'NAVY TAHDIDLAR
VA UNGA QARSHI
KURASH YO'LLARI



SF0000000372

7.7

Книга должна быть
возвращена не позже
указанного здесь срока

Количество предыдущих
выдач

15.10.21

708-
24
10/24
12.12.21
250.с

ООО «Чирчикская городская типография» Зак. 1003-3341

27.7.17.7

№24/О'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

NIZOMIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT
PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

Shayner

MA'NAViy TAHIDDLAR VA
UNGA QARSHI
KURASH YO'LLARI
(metodik qo'llanma)

0048

Музыка фак - та
кутубхонаси

Nizomiy nomidagi

TDPU

axborot-resurs

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT VILOYATI CHIRCHIQ
DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
AXBOROT RESURS MARKAZI
1-FILIALI

У-9/53

Alisher Navoiy nomidagi
O'zbekiston Milliy kutubxonasi
nashriyoti

Тошкент - 2010

87.7
M34

Ma'naviy tahdidlar va unga qarshi kurash yo'llari: (metodik qo'llanma) /M.F. Lafasov [va boshq.]; mas'ul muharrir E. Holiqov; O'zR Oliy va o'rta T.: Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2010. 112 b.

I.Lafasov, Moyli Fozilovich.

**Lafasov Moyli Fozilovich, Masharipova Gularam Kamilovna,
Jumaniyozov Xushnud Sapaevich, Lafasova Guljahon Moylievna,
Ubaydullaev O'ktam Qodirovich, Abdusaitova Ibodat Nevmatovna,
Jalolov Bahodir**

ББК 87.7

Ushbu metodik qo'llanmada bugungi kunning eng dolzarb muammolaridan biri – ma'naviy tahdidlar va ularning namoyon bo'lish xususiyatlari, ma'naviyatga tahdid jamiyat taraqqiyoti uchun jiddiy xavf ekanligi, ma'naviy tahdidlarning oldini olishda oila va mahallaning o'rni, ommaviy axborot vositalarining ahamiyati, mafkuraviy immunitet – xavfsizlikning ma'naviy asosi ekanligi, xavfsizlik va barqarorlikka tahdidlar va ularning oldini olish chora-tadbirlari, globalashuv jarayonlari va ma'naviy tahdidlar, fikrga qarshi fikr, g'oyaga qarshi g'oya, jaholatga qarshi ma'rifat bilan kurashish zaruriyati, korrupsiya va jinoyatchilikning oldini olish, diniy ekstremizm va fundamentalizmga qarshi mafkuraviy immunitetni shakllantirish, missionerlik va uning oldini olish chora-tadbirlari hamda ma'naviy tahdidlar va unga qarshi kurash yo'llari yoritib berildi.

Metodik qo'llanma Nizomiy nomidagi TDPU Ilmiy kengashining 2010-yil 25-noyabrda yig'ilishida muhokama qilinib 5-sonli bayonnomasi bilan nashrga tavsiya etilgan.

Metodik qo'llanma ITD-4-161 "Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi" yo'nalishi bo'yicha kadrlar tayyorlashning takomillashirilgan mazmunini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish" mavzusidagi granti doirasida bajarilgan.

Mas'ul muharrir: t.f.n., prof. E.Holiqov

**Taqrizchilar: TTESI "Falsafa" kafedrasi dotsenti, f.f.n. D.Ortiqova
TDPU "Milliy g'oya va ma'naviyat asoslari" kafedrasi dotsenti, t.f.n.
A.Rahmonqulova.**

N4-4837/2011.

ISBN 978-9943-06-328-0

Kirish

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimov ta'kidlab o'tganidek, «Jamiyatni ma'naviy yangilashdan ko'zlangan bosh maqsad yurt tinchligi, Vatan ravnaqi, xalq erkinligi va farovonligiga erishish, kamil insonni tarbiyalash, ijtimoiy hamkorlik va millatlararo totuvlik, diniy bag'rikenglik kabi ko'p-ko'p muhim masalalardan iborat»¹. Bu ulkan vazifalarni ma'naviyatimizni milliylik asosida boyitib borsakgina amalga oshirishimiz mumkin bo'ladi.

Islom Karimov mamlakatimizda milliy ma'naviyatni tiklash va rivojlantirish davlat siyosatida ustuvor vazifa ekanligiga e'tiborni qaratib quyidagi konseptual g'oyani ilgari suradi. U shunday yozadi:

«Yoshlarimiz ma'naviy olamida bo'shliq vujudga kelmasligi uchun ularning qalbi va ongida sog'lom hayot tarzi, milliy va umummilliy qadriyatlariga hurmat-ehtirom tuyg'usini bolalik paytidan boshlab shakllantirishimiz zarur»².

Shuni unutmashlik kerakki, bugungi kunda inson ma'naviyatiga qarshi yo'naltirilgan, bir qarashda arzimasa bo'lib tuyuladigan kichkina xabar ham axborot olamidagi globalashuv shiddatidan kuch olib, ko'zga ko'rinmaydigan, lekin zararini hech narsa bilan qoplab bo'lmaydigan ulkan ziyon yetkazishi mumkin. Shu nuqtai nazardan ushbu mavzuni har tomonlama o'rganish eng dolzarb muammolardan biridir.

Birgina so'ngi davrlarda O'zbekistonimizning Mustaqil taraqqiyotini ko'ra olmayotgan vahobiylar, diniy ekstremistik guruhlarning beqarorlik urug'ini sepish, xalqimizni o'zi tanlagan yo'ldan ozdirish, chalg'itish uchun ne-ne kuchlarni ishga solmadilar, har qanday qabih vositalardan foydalandilar. Shunday ekan bunday kuchlarning ildizini yo'qotishga mamlakatimizning xushyor kuchlari astoydil kirishganliklari tabiiy tarixiy dolzarb zaruriyatdir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimovning "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch" asarida ta'kidlaganidek, "Ma'naviy tahdid deganda, avvalo, tili, dini, e'tiqodidan qat'iy nazar, har qaysi odamning tom ma'nodagi erkin inson bo'lib yashashiga qarshi

¹ Karimov I.A. Milliy istiqlol mafkurasi-xalq e'tiqodi va buyuk kelajakka iponidir. Toshkent, O'zbekiston, 2000, 23-24-betlar.

² Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – T., Moliyaviyot, 115-bet.

qaratilgan, uning aynan ruhiy dunyosini izdan chiqarish maqsadini ko'zda tutadigan mafkuraviy, g'oyaviy va informatсион xurujlarni nazarda tutish lozim, deb o'ylayman".

O'zbekiston Prezidenti I.A. Karimovning deyarli har bir ma'ruzasida ma'naviyat masalasiga e'tibor qaratiladi, har bir kitobida alohida bob ajratiladi. Ular birinchi marta alohida yig'ilib, 1994 yilda «Istiqlol va ma'naviyat» nomli kitob bo'lib chiqqan bo'lsa, 1997-98 yillarda yanada to'ldirilib, «Ma'naviy yuksalish yo'lida» («Na'uti duxovnogo vozrojdeniya») nomi bilan o'zbek va rus tillarida mukammal shaklda nashr etildi². Ayniqsa, bu kitobdagi «Ma'naviy meros qudrati» O'zbekiston mustaqilligining bir yilligi tantanalarida so'zlagan nutqi), «Xalqni Vatan manfaatlari birlashtiradi» (Yozuvchilar bilan suhbat), «Yuksak malakali mutaxassislar – taraqqiyot omili» (O'zbekiston Respublikasi huzuridagi Davlat va jamiyat qurilishi akademiyasining ochilishi marosimida so'zlagan nutq), «Vatan – hamma narsadan mo'tabar» (Mustaqillikning besh yilligidagi bayram tabrigi), «Ma'naviy qadriyatlar va milliy o'zlikni anglashning tiklanishi» («O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari» kitobida), «Jamiyatimiz mafkurasi xalqni xalq, millatni millat qilishga xizmat etsin» («Tafakkur» jurnali bosh muharriri savollarga javoblar), «Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q», (Tarixchi olimlar bilan suhbat) kabi suhbat va maqolalarida, undan keyin alohida nashr etilgan «Alloh qalbimizda, yuragimizda», «Milliy istiqlol mafkurasi – xalq e'tiqodi va buyuk kelajakka ishonchdir», «Fidokor» gazetasi muxbiri bilan suhbat, «Egali yurt erkini bermas» (2000 yil avgust Oliy Majlis sessiyasida so'zlagan nutq), «Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch» kabi qator asarlarida ma'naviyat masalalariga oid muhim fikrlar, yangicha g'oyalar olqa surilgan.

Vahbiylik, diniy ekstremizm va fundamentalizmga oid masalalar so'ngi davrlarda tobora yuqori darajada o'rganilmoqda. Vahbiylik uning mazmun mohiyati, diniy ekstremizm va fundamentalizmning kelib chiqishi to'g'risidagi masalalar Zuhridin Husniddinov³, Moyli Lafasov⁴ va boshqalarning ilmiy kitob⁵, risolalarida, ilmiy maqolalarida o'rganilgan.

Yoshlarni ma'naviy barkamol inson qilib tarbiyalashda ma'naviy tahdidlarga qarshi kurasha olish qobiliyatini oshirish, O'zbekistondagi

salbiy harakatlar va uning ma'naviy hayotga ta'siri haqidagi masala va muammolarni tadqiq etish uchun quyidagilarni amalga oshirish zarur:

- Ma'naviyatga tahdidning jamiyat taraqqiyoti uchun jiddiy xavf ekanligini ochib berish;
 - Ma'naviy tahdidlarning oldini olishda oila va mahallaning o'rniini ko'rsatish;
 - Ma'naviy tahdidlarning oldini olishda ommaviy axborot vositalarining ahamiyatini tahlil qilish;
 - Ma'naviy tahdid – o'zligimiz va kelajagimizga tahdid ekanligini yoritish;
 - Globallashtiruv jarayonlari va ma'naviy tahdidlarning namoyon bo'lish xususiyatlarini yoritish;
 - Fikrga qarshi fikr, g'oyaga qarshi g'oya, jaholatga qarshi ma'rifat bilan kurashish zaruriyatini yoshlarga tushuntirish;
 - Jamiyatimizdagi turli ma'naviy tahdidlarga qarshi kurashish immunitetini shakllantirish.
- Buning uchun o'qituvchilarni metodik jihatdan qurollantirish, darsni qanday o'tish kerakligini, talabalarga bilim olish yo'llarini o'rgatish muhim ahamiyatga ega.

Darslarni o'tishda o'qituvchi «Aqliy hujum», «Zinama-zina», «Labirint», «Muammo», «FSMU», «Yelpig'ich», «Muloqot», «Senariy» va boshqa texnologiyalardan xabardor bo'lishi kerak. Bu texnologiyalarni qanday qo'llash usullari R. Ishmuhammedov, A. Abduqodirov, A. Pardaevlarning «Ta'limda innovasion texnologiyalar» (Toshkent, 2008) kitobida batafsil bayon etilgan.

¹ Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – engilmas kuch. – T., Milyaniyat, 2008, 13-14-betlar.
² Karimov I.A. Na'uti duxovnogo Vozrojdeniya. – Toshkent, Uzbekistan, 1997.

³ Husniddinov Z. Isлом va mahabbat. Vozila erdam: Ma'ruza matni. T.: «Ma'naviyat», 2000.

⁴ Lafasov M. Ekstremizm, terrorizm tarixi va mohiyati. T.: «Iqtisod-moliya», 2008.

I-BOB. MA'NAVIY TAHIDLARNING NAMOYON BO'LIH XUSUSIYATLARI

1.1. Ma'naviyatga tahdid jamiyat taraqqiyoti uchun jiddiy xavf ekanligi

Dars o'tish metodikasi:

Ushbu mavzuni o'rganish jarayonida **o'quvchilar kichik guruhlar**ga ajratiladi.

Mavzu va undan kutilayotgan natijalar e'lon qilinadi.

Ma'naviyat daqiqalarida guruhlar «Avesto», uning paydo bo'lishi va xalq ma'naviyatidagi o'rni haqida o'zaro fikrlashib, navbat bilan o'z mulohazalarini bildiradilar.

«So'z o'yini»da guruhlar jildxatlar tanlab, ularda joylashtirilgan ma'lumotlardan xalq og'zaki ijodiga doir dostonchiligimiz namunasi «Alpomish» va milliy bayramimiz Navro'zga oid ma'lumotlarni ajratadilar. Bu mashq uchun bir minut vaqt beriladi va natijalar doskada yoritiladi, izohlanadi.

Ma'naviyatning yuksalishi bilan chambarchas bog'liq bo'lgan yana bir mezon muqaddas dinimizdir.

O'qituvchi «Islom dini» so'zi yozilgan format qog'ozlarni guruhlariga tarqatadi. Guruhlar tarqatilgan qog'ozlarda klaster mashqini bajarib bo'lgach, o'qituvchi so'zlarni mantiqiy guruhlashtirish to'g'risida topshiriq beradi. Masalan: ta'limiy, tarixiy yoki tarbiyaviy yo'nalishlarda guruhlashtirish. Topshiriq bajarilgach guruhlarining fikr-mulohazalari tinglanadi.

Keyingi yillarda bizning mamlakatimiz qanday xavf-xatarlar ostida qolgani, tinch-osoysishta hayotimizga qarshi qanday xurujlar bo'lganligi hammanimizga ma'lum.

Bunday nojo'ya harakatlar, avvalo, muqaddas dinimizning sha'niga dog' bo'lishini, oxir- oqibatda esa ma'naviy hayotimizga salbiy ta'sir ko'rsatishini barchamiz chuqur anglab olishimiz va shundan xulosa chiqarishimiz zarur.

Xalqimiz azaldan islom dini va madaniyatiga beqiyos hissa qo'shib kelgan. Butun dunyoga ma'lum va mashhur bo'lgan buyuk alloma va aziz-avliyolarimiz orasida Abdulxoliq G'ijduvoni va Bahouddin Naqshbandning muborak siymosi alohida ajralib turadi. Otoboblarimiz ulug' avliyo Bahouddin Naqshbandga chin dildan ixlos qo'yib, uni «Bahouddini Balogardon» deb ta'riflab kelishida teran ma'no bor. Uning «Diling Olohdha, qo'ling mehnatda bo'lsin» degan

hayotbaxsh hikmati dinimizning olijanob ma'no-mohiyatini yorqin ifodalab, xuddiki shu bugun aytilgandek jaranglaydi.

Bu borada «Chechanlik» o'yini o'quvchilarning hadislarni yoddan bilishlari darajasini aniqlashga yordam beradi.

Hadislarning yarmi yozilgan qog'ozlarni tanlab olgan guruh a'zolari hadisning davomini yoddan aytishlari kerak bo'ladi, agar davom ettira olmasalar boshqa guruh a'zolari shartni bajarishlari mumkin.

Buyuk allomalarning ilmiy-ijodiy kashfiyotlari ma'naviyatimiz mezon.

Ahmad Farg'oniy insoniyat tarixidagi ilk Uyg'onish davrining eng zabardast va kuchli namoyandasi, o'z zamonasining fundamental fan asoschilaridan biri sifatida bashariyat dunyoqarashi va ma'naviyatining rivojlanishiga beqiyos ta'sir ko'rsatdi.

Mirzo Ulug'bek qariyb qirq yil mobaynida Movarounnahr diyorining donishmand hukmdori sifatida xalqning azaliy orzusi — tinchlik, totuvlik, ilm-fan va madaniyatni taraqqiy topirish yo'lida ulkan shijoat va matonat ko'rsatdi. Bu benazir alloma o'zida minglab yulduzlarning harakatini jamlagan mukammal astronomik jadvalni yaratdi. Ushbu jadvalda zikr etilgan ilmiy ma'lumotlarning naqadar aniq va to'g'ri ekanini bugungi eng zamonaviy asboblardan ham tasdiqlaydi.

Mashg'ulot o'tishda jadval yordamida qiyosiy tahlilni foydalaniladi, bunda o'quvchilar tomonidan bildirilgan fikrlar (-) salbiy yoki (+) ijobiy baholanadi.

Qiyosiy tahlil jadvali

T/R	Milliy qadriyatlar	Davlat munosabati		Jamiyatdagi o'rni		Ruhiy qoniqish	
		Sobiq ittifoq davrida	Mustaqillik davrida	Sobiq ittifoq davrida	Mustaqillik davrida	Sobiq ittifoq davrida	Mustaqillik davrida
1	Milliy meros						
2	Islom dini						
3	Buyuk allomalar va ularning ilmiy merosi						
4	Tarixiy qadamlar						